

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ШКІЛЬНОЇ
НЕУСПІШНОСТІ**

Проблема неспішності дітей і способи її запобігання здавна хвилює науковців. Прогресивні педагоги минулого в різні історичні періоди приділяли велику увагу вивченню природи дитини, врахування вікових, психологічних особливостей, індивідуальному підходу в її навчанні та вихованні тощо.

Увага до проблеми шкільної неспішності зверталася філософами, педагогами-практиками ще у період Стародавньої Греції. Значна роль у вирішенні вищезазначеного питання приділялася в епоху Відродження. Просвітителі-гуманісти проголошували загальну повагу до дитячої особистості, заперечували сувору дисципліну та тілесні покарання. Вони відзначали необхідність враховувати особливості дитячого віку, індивідуалізувати навчання і виховання, вказали на нові підходи та методи до організації навчально-виховного процесу з нестигаючими учнями.

Велике значення приділяв проблемі попередження та подолання неспішності учнів і видатний чеський педагог Я. Коменський. Перш за все дидакт, слідом за Аристотелем, наполягав на тому, що всі діти від природи мають нахил, прагнення до знання, що всіх їх можна вчити. Вирішальне значення в запобіганні неспішності надавав правильній постановці процесу навчання і виховання. Педагог був одним із перших мислителів, який почав шукати теоретичну основу для розв'язання практичних питань неспішності у вихованні і навчанні. Він вважав, що всі діти здібні до навчання, яке потрібне пристосувати до їх природжених здібностей. «Для того щоб вони не падали духом, треба дати їм пережити радість успіху», – писав Я. Коменський. Таким чином, він підкреслював значення особистих переживань дітей у процесі навчання і вважав, що «всі вони можуть бути успішними в навчанні» [3, с.27].

В 20-х роках ХХ століття у зв'язку з розвитком масової освіти дане питання розглядалась як пошук соціальних чинників виникнення неспішності. Протягом цього періоду змінювалися підходи до трактування понять «неспішність», «невстигання». У вітчизняних психолого-педагогічних дослідженнях розглядають різні аспекти проблеми навчання слабковстигаючих учнів: визначення видів слабкої успішності та пошук її причин, виявлення типів та характерних ознак слабковстигаючих учнів (Ю.Бабанський, Л.Божович, А.Бударний, Ю.Гільбух, М.Данилов, Н.Локалова, Н.Мурачковський, Л.Славина, В.Цетлін та ін.). Ці автори аналізують можливості підвищення успішності відстаючих учнів з окремих предметів, зазначають необхідність диференційованого й індивідуального підходу, вивчають особливості проявів різних психічних функцій, загальні та специфічні розумові здібності дітей.

Як ніхто інший, багато корисного для вирішення проблеми неспішності учнів зробив А. Макаренко. Ефективно виховувати і перевиховувати

слабковстигаючих учнів, на його думку, можна лише в колективі. Фундаментом макаренківської теорії виховуючого колективу є вчення про розвиток особистості. Дитячий колектив виховує своїх членів лише тоді, коли він у навчанні, в праці реально просувається до поставленої мети, коли все його життя пронизане почуттям завтрашньої радості, що буде загострювати думки, відкривати «таємницю» насолоди працею і творчістю, боротьбою та подоланням труднощів, загартовувати волю і характер. Повага і вимогливість – двоєдиний діалектичний принцип колективного виховання неуспішної дитини [2, с.24].

Аналіз праць В. Сухомлинського підтверджує, що особливу його увагу привертала слабковстигаючі діти. У своїх педагогічних дослідженнях він виявив, зокрема, залежність успішності від здоров'я або нездоров'я дітей. Головним є те, що учні із середніми здібностями ніколи не були для нього загальною недиференційованою «сірою» масою. На його думку, саме такі учні, із середніми здібностями, привертають увагу вчителя в останню чергу. Ці діти «непомітні в колективі», нічим не заявляють про свою індивідуальність, не спричиняють турбот. Саме тому їх він вважав найбільш складними, вказуючи у своїх працях напрями виховання індивідуальності «непомітного учня». Необхідна участь дитини в такій діяльності, «котра була б для неї не тільки обов'язком, але й перш за все захопленням, щоб вона вважала цю справу глибоко особистою, своєю, а згодом пережила відчуття гордості» [3, с.38].

Цінними для нашого дослідження є погляди Г. Цукермана. Він вважав, що неуспішний учень – це не обов'язково двієчник, який не встигає за мінімальними вимогами шкільної програми. Таке глибоке відставання, на думку автора, завжди пов'язане з вираженою неблагонадійністю дитини – з порушеннями або затримкою психічного розвитку, аномаліями сімейних взаємин, хворобами. Але, уважно вглядаючись у будь – який клас, незмінно переконаєшся, що навіть серед благонадійних дітей важко: знайти дитину, яка ніколи б не потребувала допомоги в подоланні шкільних труднощів [1, с.45].

Таким чином, аналізуючи проблему попередження та подолання неуспішності школярів, слід звертати увагу як на досвід та дослідження психолого-педагогічних підходів відомих вітчизняних і зарубіжних науковців так і педагогів-практиків, які досить системно вивчають дану проблему. Вони створили систему поглядів на такі складні соціально-біологічні явища, якими є неуспішність і відхилення в поведінці, а також розкрили реальні механізми процесу, що детермінує негативну поведінку дитини. Це все дає змогу сучасним педагогам модернізувати профілактику і подолання неуспішності учнів шкільного віку, визначати оптимальну структуру перевиховання особистості.

Література

1. Казачінер О.С. Діагностика як один із засобів подолання неуспішності молодих школярів. / О.С.Казачінер // Початкова школа. – 2011. – №1. – С.4–6.
2. Кондратенко Л. Первинне обстеження та виявлення потенційних навчальних труднощів. / Л.Кондратенко // Психолог. 2004. - № 36. – С.18–22.
3. Левківський М.В. Історія педагогіки: Навч. - метод. посібник. Вид. 4-те., Навч. пос / М.В.Левкінський. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – С.190.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>